

Curriculum-a hezkuntza bereziaren beharretara egokitzea

Nerea Portu Zapirain

Hezkuntz eta Zientzi Ministraritzak ezagutzera emandako Irakaskuntzaren Erreformatarako Proiektuak (MEC 1.987), gogoetaldi luze bati hasiera ematearekin batera, hezkuntz maila guztietan (unibertsitatean ezik), neurri zehatzen aplikazioa dakar, guzti honen ondorio bezala, aldaketa sakonak sorteraiziko dituelarik. Proiektu honetan, beste atal askoren artean, curriculumaren gaia nagusitzen da (ikus: "Eskolako Curriculum eta Hezkuntzaren Erreforma" eta "Curriculumaren egokitzea"). Curriculum funtsezko elementu bezala azaltzeak, badu bere zergatia: COLL'ek (1.987) dioenez, curriculumak, bi funtzio lituzke; alde batetik, heziketaren proiektua argitzen du, zer, nola eta noiz irakatsi eta eba-luatzeari buruzko zehaztasunak formulatuz; bestalde, curriculumak irakaslearen zerbitzuan dagoen tresna izatearen funtzioa bete-tzen du, irakasleentzat gida eta lagungarri izan dadin.

Honetaz gain, esan beharra dago Heziketa Berezia dela eta, Proiektu hau, heziketa "indibidualizatu, normalizatzaile eta in-tegratzaile" bezalako baten alde azaltzen dela, Heziketa Berezia

Heziketa Orokorraren alboan dagoen sistema paralelo bezala ulertzen duten ohizko ereduak baztertuz.

Orain arte esandakoa laburbilduz eta ondorio gisa, honako bi alderdi hauek azpimarratzea beharrezkoa iruditzen zait:

– Heziketa Bereziaren curriculumari buruzko kontzepzio berezi eta murriztaileak gainditzea beharrezkoa da.

– Beharrezkoa da izaera integratzailea duen curriculum komun batetara abiatzea heziketa-behar bereziak dituzten haurrei erantzun zuzena eman ahal izateko.

Curriculumaren berrikuntza gauzatzen ez bada, ezinezkoa gertatzen da ikasle guztien integrazioa xedetzat duen prozesu baterantz abiatzea; ezinbestekoa da beraz curriculum irekia, heziketaren egoera berezi bakoitzean presente dauden faktore ugariak besarkatzen dituen curriculum alegia. Beraz, gai honen azalpena honako ikuspegi honen arabera egingo dugu: Heziketa Bereziko curriculum, Curriculum Komunaren testuinguruan.

Integrazio erreal eta eraginkor batek, Oinarrizko Diseinu Kurrikularren eremutik heziketa-behar berezien tratamendua kontutan hartu behar duela pentsatzen dugu. Hau da, Oinarrizko Diseinu Kurrikularra, abiapuntu komun bezala proposatzen da, honetarik, egokitze eta aldaketa egokiak garatuz, heziketa-beharrei (bai ohizkoei, bai bereziei) erantzuna eman ahal izateko. Oinarrizko Diseinu Kurrikularrak erreferentzi puntu orokorra izatearen funtzioa betetzen du, eta honi heziketa arrunt eta bereziaren artean eman izan diren haustura eta lotura-ezak gainditzea dagokio. Honen arabera, Erreforma-Proiektuan ez luke zentzurik, Heziketa Orokorraren Diseinu Kurrikularra eta Heziketa Bereziaren Diseinu Kurrikularren arteko bereizketa egiteak. Ohizko egintza pedagogiko eta egintza pedagogiko berezien arteko loturaren iraupenak, ziklo desberdinetan sarritan gertatzen diren heziketa-behar bereziak identifikatzea eskatzen du eta oinarrizko curriculumaren osagai desberdinen (helburuak, sekuentziak...) egokitze desberdinak proposatzea. Guzti hau, norbanakoaren garapenerako programa espezifiko desberdinetan gauzatuko litzateke. Ondorioz, ikasleen heziketa-beharrek tratamendu kurrikular egokia jaso behar dute, Oinarrizko Diseinu Kurrikularra hauen ezaugarri eta izaerari egokituz. Modu honetara, heziketa-behar bereziak, oinarrizko printzipio bihurtzen dira, hauetatik abiatuz eta Oinarrizko Diseinu Kurrikularra erreferentzia izanik, programaketa desberdinak sortuko bait dira.

Heziketa-Behar Bereziak

Ikuspegi orokor batetik, ezinbestekoa da, beharren izaera zehazten jakitea ezen, Oinarrizko Curriculumaren eremuan egin behar diren egokitze eta hedapena, behar hauen izaerak baldintzaten bait ditu.

Gaur egun, heziketa-behar bereziak dituzten ikasleez hitzgeiteak (ECHEITA 1.987) ikasleen defizientzien mailako banaketa deuseztatzea eramaten gaitu eta honen ordez behar berezien deskribapen zehaztetik abiatuz, erabaki berriak proposatzera.

Hildo beretik, WARNOCK informeak (Britania Handia 1.987) honela definitzen ditu heziketa-behar bereziak (h.b.b. hemendik aurrera):

1. H.b.b.ek baliabide bereziak behar dituzte curriculum orokorrera egokitzeko; ekipamenduak eta instalazioak, ingurune fisiokoaren aldaketaren edo irakaskuntz teknika berezien bitartez.

2. H.b.b.ek curriculum berezi edo egokitua behar dute.

3. H.b.b.ek, beharrezkoa dute heziketaren eremuan dagoen gizarte-egitura eta ingurune emozionalari atentzio berezia eskeintzea.

WARNOCK informeak emandako definizioa, heziketaren ikuspuntutik egina dagoen definizioa da, curriculum eta baliabideetan oinarritzen den zentzuan, baina argi utzirik alegia, curriculum eraginkorra izateko haurren ikaskuntz beharrei prestatuturiko egoera egoki batean garatua izan behar duela.

Gaur egun, aldi berean, egokiago ikusten da arazoa ikaskuntz zailtasunen arabera planteiatzea: haur batek "*duen ikaskuntz zailtasunak heziketaren baliabide bereziak* eskaintzea eskatzen duenean" h.b.b.a duela esaten dugu.

1. Ikaskuntz zailtasunak: Haur batek ikaskuntz zailtasunak dituela esaten dugu:

– Bere zailtasuna, bere adineko haurren gehiengoarena baino nabarmenkiro handiagoa denean.

– Bere ez-gaitasunak, eskolak normalki eskeintzen dituen baliabideak erabiltzea ostopatzen dionean.

Zentzu honetan, BRENNAN'ek (1.988) egiten duen bereizketa, interesgarria izan daiteke; ikaskuntzako norbanakoaren desberdintasunen eta h.b.b.en arteko bereizketa proposatzen du. BRENNANen iritziz, ikaskuntzako norbanakoaren desberdintasunak, ikasleen artean dauden desberdintasunak dira, irakasleak curriculum-mailan dituen ohizko baliabideekin gaindi daitezkeenak; h.b.b.ak berriz, ikaskuntz zailtasunak dira eta hauek laguntza gehigarriren bat gabe (hezitzailea, medikua, psikologilaria...) ezin dira gainditu.

2. Heziketaren baliabide bereziak: Heziketaren baliabide bereziei dagokionez, esan beharra dago, hauek haurraren adin berdineko hauerrei eskeintzen zaizkien ohizko baliabideetatik zerbaitean desberdinak direnak izango lirатеkeela.

Ondorioz, h.b.b.en mailan, aldaketa kontzeptual garrantzitsuak behatzen direla esan genezake eta gehienbat ikaskuntz zailtasunen iturriek, sorrera interaktibo bat dutela baieztatzen delako (WEDELL 1.981), hau da, h.b.b.ak "erlatiboak" dira, bai haurraren berezko defizientzien menpe daudelako, bai haur hauek behar dituzten errekurtso bereziak haurra mugitzen den inguruneko defizientzien menpe daudelako, bai haurraren behar-mailaren menpe, bai behar hauek asetzeko orokorrean prest dauden baliabideen mailaren menpe daudelako.

Beste alde batetik, eskol eremuan RUIZ eta GINE'k (1.986), heziketa-beharrak, ikasleengan behatzen diren ezaugarrien arabera, garatu behar diren egintza pedagogiko bezala kontsideratzen dituzte. Modu honetara, behar hauek ulertzeko, planteiamendu bikoitza egiten dute:

- Curriculumaren egokitze espezifikokoak eskatzen dituzten beharrak: denbora, sekuentzia eta helburu eta edukin batzuen ikaskuntzaren lehentasuna.

- Curriculumera egokitzeko baliabide espezifikokoak eskatzen dituzten beharrak: heziketa-egoera espezifikokoak, baliabide pertsonalak, material espezifikokoak, baldintza fisikoak...

Baldintzapen honetan egindako ikaslearen heziketa-beharren identifikazioak, komenigarria izango litzatekeen egintza pedagogikoen zehazte-prozesua aplikatzea erraz dezake; zentzu honetan, jarraian datozenak azpimarratzen dira:

a) Curriculumaren koherentzia formala, irekia izatea eta zalutasunari dagokionez, kalitate hauek balizko desberdintasunei egokitzea erraztea (balizko h.b.b. desberdinetara egokitzea).

b) Materialaren aurkezpenean ahalik eta argitasun formalik handiena (hizkuntzaren, edukien,... argitasuna), irakasleek erraztasunez interpretatu ahal izateko, honek h.b.b.en prebentzio-izae-rak duen erabilpena erraztuko bait du.

d) Edukin eta helburuen tratamendu egoki, erabateko eta zehatza; hauek berezko moduan antolatuturik eta curriculum bat osatzeko diseinatuturik.

e) Ikasleentzat zailtasun gehiago izaten duten edukinekin loturik, irakaskuntza/ikaskuntza eta ebaluaketa ihardueraren garapenerako aukera didaktiko desberdinak sortzea.

Orain arte aurkeztutako egintza pedagogikoak, bakarkako heziketaren ikuspuntutik planteiatu behar dira.

f) Arlo bakoitzeko dokumentazio osagarriaren sorkuntza lana; defizit desberdinen arabera (entzumenezkoak, ikusmenezkoak, garun-paralisia...) ohizko programa eta orientazioetara gehigarri moduan. Dokumentazio honetan, termino kurrikularretan, modu osagarrian beharrezkoak gerta daitezkeen egintza pedagogiko zehatzen oinarritzko ezaugarriek adierazten dituzten elementuak, argituko dira.

Baina, adierazi beharko litzateke h.b.b.ek duten pisu espezifikoaren arabera, ohizko curriculuma progresiboki aldatu beharko dela; heziketa-behar desberdinen erantzunerako curriculuma, oinarritzko elementu bezala agertzen zaigu, hau heziketaren maila eta modalitate guztientzat bat den neurrian; h.b.b.ak curriculum honetatik atera ahal izango ditu bere ikasleentzat beharrezkoak diren orientazio espezifikoak.

Heziketa-behar Bereziak eta Curriculum-a

Esandakoa kontutan harturik, Heziketa Bereziako Curriculumaren osagai desberdinak ez ditugu hemen aztertuko, hauek ez dira eta ohizko curriculumari dagozkion osagaietatik desberdinak (zenbaki honetan zabalkiro aztertzen bait da); h.b.b.ak curriculumari dagokionez dituzten inplikazioetan oinarrituko gara.

a) *Heziketaren helburuak*: Eskolak, gizarte-agente bezala kontsideraturik, bertara datozen subjektuen ardatz pertsonal, instrukzio eta sozialen gainean funtzio bat betetzen du. Modu honetara heziketaren helburuak haur guztientzat berdinak izango litrateke, nahiz eta hauek lortzeko maila, norbanakoen arabera aldatu. Hala eta guztiz ere, curriculumaren helburu orokorren barnean, h.b.b.ek beren tokia dutela onartzen da.

b) *Curriculumaren helburuak*: Helburuak finkatzean, egin nahi denaren argitasun bat suposatzen du. Curriculumaren helburuak betetzeko, beharrezkoa da helburuen lorpena. H.b.b.ekin loturiko heziketa, argiago agertzen da irakaskuntz metodo eta curriculumaren helburuetan. Bai helburuek eta bai ta metodoek ere, zuzenduriko ikasleen ezaugarriekin loturik egon behar dute, norbanakoaren ahalmen eta ez gaitasunak kontutan harturik, eta ondorioz, adin berdineko ikasle guztiakin erabilitako metodo eta helburuekin harreman estuak mantenduz. Orain, nahiz eta proposatutako programa oso espezifikoa izan, honek, oinarrizko helburu bat bete behar du: ikasleari zehaztasun gutxiagoko programetan integratzen laguntzeko egintza pedagogikoak ematea, azken finean, ahal den neurrian, gelako ohizko programan integratu ahal izateko. Gai honetan, argi eduki behar dugu, behar berezien ugartasunak, arazoak planteiatzen dituela.

d) *Heziketa-behar berezien eskala*: Adierazitako ikuspuntuaren arabera, haur guztiek berezko heziketa-beharrak dituztela kontsideratzen da, eta ondorioz, aldatzen den gauza bakarra zehaztapen-maila da. Guzti honek h.b.b.en eskala zabala eta haur bakoitzak esperimenteratutako grabetatean barietate zabala kontsideratzeraz eramaten gaitu.

BRENNAN-ek (1982) eta WARNOCK-ek (1987) eskala eta defizientzien sailkapenak egin dituzte, baina zentzu honetan WILSON-ek (1983) behar berezien aniztasuna kontzeptualizatu du, modu egokienean, zuzenenean curriculumarekin lotura duten lau talde proposatuz:

1. *Entzumen, ikusmen edo mugimendu-mailan defizitak dituzten haurrak, maila intelektual edo emozionalean arazo larririk izan gabe*: Haur hauek eskolako curriculum normala jarraitzeko gai dira, nahiz eta beren ezgaitasuna gainditzeko teknika berezi gehigarriak ikasi behar izan; askotan, alor hauek, ikasgai kopurua gutxitzea dakarte.

2. *Heziketa-mailan desabantailak izan dituzten haurrak:* Haur hauen arazo nagusia eskolak proposatutako balore eta ikaskuntz eginkizunei egokitzeko duten ezgaitasunean datza. Heziketa-mailan eman behar den erantzuna, errespetoan oinarritutako curriculum planifikatu baten ondorio izan behar du.

3. *Ikaskuntz zailtasun nabarmenak dituzten haurrak:* Ikasle hauekin arrakasta edukitzeko, eskolak, alde batetik beraien planteiamenduentzako zalutasuna behar du eta bestetik berriz, ebaluaketa-teknika sendoei loturiko curriculuma. Guztiz oinarritzkoa da, kasu hauetan, ikasle hauei eskolako curriculum nagusienera sarrera egokia ez ukatzea.

4. *Jokabide-zailtasunak eta emoziozkoak dituzten haurrak:* WILSON-ek (1.983), zera iradokitzen du, "ondoan jarrera bero eta erneak, onuragarriak dira, ez-zigorgarria den disziplina eta gauzez hitz egiteko aukera, ezagutza eta garapen sozial/emozionari aurre egiteko bide bezala".

e) *Behar berezien maila:* "Desgaitasun" bakoitzean, maila arin eta maila larriaren arteko desberdintasunek, arazoak planteiatzen dizkiote curriculumari. Oraindik ere gainera, nahaste gehigarri batekin aurkitzen gara: "desgaitasunaren" larritasuna eta ikaskuntz mailan honek dituen ondorioen artean, lotura erraz bat ez aurkitzea; hau da, kausa/efektu erlazioa, bigarren mailakoa da curriculumari dagokionez.

Beste alde batetik, behar-maila desberdinek, curriculuma egoera desberdinetan (gela arrunta, laguntza-gela, gela berezia, heziketa bereziko ikastetxea...) ematea beharrezko egingo dute, eta zenbaitetan, behar batzuentzat, ezinezkoa gertatuko da curriculum osoa egoera bakar batean ematea. Ondorioz, egoera bat baino gehiagotako beharrak dituzten ikasleei irakasten zaienean, beren irakaskuntzan parte hartzen duten irakasleen artean, derrigorrezkoa izango da koordinazioa egotea. Zertarako?, curriculumaren koherentiaren jarraipenerako, bai helburu eta edukin mailan eta baita metodologi mailan ere.

Modu honetara, h.b.b.en eta curriculumaren arteko elkarrekintza, konplexua dela ikusten dugu. Elkarrekintza, behar berezien maila eta eskalak curriculumari planteiatzen dizkien eskakizunetatik sortzen da, haur batzuk aurkezten dituzten behar berezien ugaritasunerengatik, eta ikasleak curriculum egokiak jarraitu eta eraginkorki heziak izan ahal izateko beharrezkoak diren laguntza eta asistentziarengatik.

f) *Denbora*: Behar bereziak daudenean, garrantzitsua da heziketarako dagoen denbora erabilgarria kontsideratzea, erregulatu behar dituzten lehentasunei buruzko erabakiak hartzerakoan curriculumean zer sartu eta zer baztertu erabakitzeke. Ikaskuntza eta neurri osagarriak, denboraren baldintzapean aurkitzen dira.

1. *Ikaskuntza*: Behar berezien ugaritasunak, ikaskuntzaren eginkizun eransgarriak dakartza, eskolak duen denborara egokitu behar diren eginkizunak. Beste faktore batzuk (adimen-urritasuna...) beharrezkoak diren ikaskuntzaldiak luzatzen dituzte: hau da, h.b.b.ak inplikatzan dituzten curriculumei buruzko erabakiak hartzerakoan, ikaskuntz eritmoan eragina duten faktoreak hartu behar dira kontutan.

2. *Neurri osagarriak curriculumean*: Curriculum-mailan hartzen diren neurri osagarri asko eta behar bereziak dituzten haurren irakaskuntzan hartzen direnak, garrantzitsuak dira, etorkizunera-ko ongizatean eragina dutelako eta ikaslearen curriculum osoaren zati bezala kontsideratuak izan daitezkeelako. Baina hauek, denbora asko eskatzen dute eta oinarritzkoak diren beste irakaskuntzetarako denbora erabilgarria mugatzen dute. Arrazoi honegatik, neurri osagarriek, ebaluaketa arduratsua eskatzen dute curriculumari dagokionez. H.b.b.ak dituzten haurren curriculumetan kontsideratuak izan behar diren neurri osagarriak, hauek dira: lekualdaketetarako eskol ordutegi bereziak, lekualdaketetarako laguntzak, ospitaleratze kasuetan laguntza, asistentzi faltetarako laguntzak... Erabaki guzti hauek, disziplinen arteko lankidetzak eskatzen dute, baina, haurraren eskolako urteetan heziketak oinarritzko disziplina izan behar duela eta erabaki-mailan oreka lortzeko eginkizuna haurraren heziketaren arduradunei dagokien gauza dela ahaztu gabe.

Gai honi bukaera ematearren, konklusio eta laburpen gisa curriculumari dagokionez h.b.b.ak dituzten inplikazioak azpimarratuko nituzke:

1. H.b.b.en beharrak asetzeko zuzendurik dauden helburu espezifikoak, heziketaren helburuekin bateragarriak izan behar dute.

2. H.b.b.ak, neurri gehigarriak eskatzen ditu: hor bait ditugu, alde batetik, behar-maila desberdinak eta hauen eskala zabala, eta beste aldetik, ikaskuntz denbora gehitzeko beharra, edozein curriculumetan ere, behar bereziak dituzten ikasleentzat laguntza-zerbitzuek kentzen duten denbora dela eta.

3. H.b.b.ak dituzten haurrentzat zuzenduriko curriculumaren garapen eta aplikazioak irakasleei erantzunkizun handiagoa eskatzen die. Irakasleek, behar bereziak baztertuz, ikasleentzat helburu egokiei buruz kontzeptu argia izan behar dute; baita behar bereziak asetzeko beharrezkoak diren helburuei buruz ere. Puntu honetan, irakasleek, ohizko curriculumean behar bereziak zenbateraino erantzun bat izan dezaketen eta horiek lortzeko zein laguntza mota beharrezko den zehazteari ekin beharko diote.

4. Erabaki kurrikular zuzen eta egoki batek, ezinbesteko baldintza du ikaslearen ezagutza pertsonala (famili ingurunea, ikas-kuntz ahalmena...).

N. P. Z.

BRENNAN, W.K. (1988): "El currículo para niños con necesidades especiales". Siglo XXI. Madrid.

COLL, C. y GIMENO, J. (1987): "Reflexiones sobre un marco curricular para una Escuela Renovada". Centro Nacional de Recursos para la Educación Especial. M.E.C. Madrid.

HEGARTY, S. y otros (1988): "Aprender juntos. La integración escolar". Morata. Madrid.

RUIZ, R. (1986): "El tratamiento de las necesidades educativas especiales en ámbito curricular" en Marc Curricular per a l'ensenyament obligatori, Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya.

RUIZ, R. y GINE, C. (1986): "Las necesidades educativas especiales". Cuadernos de Pedagogía nº 139. Madrid.

ADAPTACIONES DEL CURRICULUM A LAS NECESIDADES DE LA EDUCACION ESPECIAL

ADAPTATIONS DU CURRICULUM AUX BESOINS DE L'EDUCATION SPECIALE

El Proyecto para la Reforma de la Enseñanza (MEC 1987) no diferencia el Diseño Curricular de la Enseñanza Ordinaria, por un lado y el Diseño Curricular de la Educación Especial, por otro. El proceso de integración y normalización de todos los alumnos en el sistema escolar ordinario, conlleva la concepción de una escuela abierta a la diversidad, y una innovación curricular a través de un modelo de curriculum abierto; un marco curricular común en todas las modalidades y niveles educativos implicados, que permiten tomar en consideración los múltiples factores presentes en cada situación educativa particular. En consecuencia, las

necesidades educativas especiales de los alumnos deben de recibir el tratamiento curricular adecuado por medio de las adaptaciones del Diseño Curricular base a la naturaleza y características de estas necesidades; siendo de esta forma las necesidades educativas de los alumnos el criterio principal del cuál partir para elaborar diferentes programaciones contextualizadas.

Le projet pour la Réforme de l'Enseignement (MEC 1987) ne différencie pas le Design Curriculaire de l'Enseignement Ordinaire du Design Curriculaire de l'Education Spéciale. Le processus d'intégration et de normalisation de tous les élèves dans le système scolaire ordinaire permet la conception d'une école ouverte à la diversité et une innovation curriculaire à travers un modèle de curriculum ouvert, un cadre curriculaire commun à toutes les modalités et tous les niveaux éducatifs impliqués qui permettent de prendre en considération les multiples facteurs présents dans chaque situation éducative personnelle. En conséquence, les besoins éducatifs spéciaux des élèves doivent recevoir le traitement curriculaire adéquat au moyen des adaptations du Design Curriculaire de Base à la nature et aux caractéristiques de ces nécessités; les besoins éducatifs des élèves étant ainsi le critère principal dont il faut partir pour élaborer les différents programmes contextualisés.